

KAHJUDE VÄHENDAMISE TEENUSE OSUTAMINE APTEEKIDES

Teenuse nimi	Kahjude vähendamise teenuse osutamine apteekides
Teenuse eesmärk	<p>Teenuse eesmärk on pakkuda narkootikumide süstivatele inimestele kahjude vähendamise teenuseid apteegis.</p> <p>Kahjude vähendamise (<i>harm reduction</i>) on uimastipoliitikas kasutusel olev lähenemine, mille eesmärk on vähendada kahju ja kulutusi, mida uimastite tarvitamine tekitab ühiskonnale, tarvitajale endale ja tema lähedastele. Kahjude vähendamise teenus hõlmab mitmeid sotsiaalseid tugiteenuseid narkootikumide tarvitajatele, mitmekülgse teabe levitamist ning ka turvalisemaks süstimiseks ja seksuaaleluks vajalike vahendite jagamist.</p> <p>Teenus põhineb teadmisel, et kõik narkootikumide tarvitajad ei soovi või ei suuda tarvitamist lõpetada. Seetõttu tuleb tarvitajatega luua usalduslik kontakt ning pakkuda vajalikke tugiteenuseid, motiveerida ja nõustada neid turvalisemalt käituma. Ühiskonnale on kahjude vähendamise teenus kasulik, sest aitab vähendada narkomaaniaga seotud negatiivseid sotsiaalmajanduslikke tagajärgi ning muuta elukeskkonda turvalisemaks.</p> <p>Eestis on kahjude vähendamise keskustes pakutavad teenused järgmised:</p> <ul style="list-style-type: none"> • nõustamine (kogemusnõustamine, psühholoogiline nõustamine, sotsiaalnõustamine, õigusabi); • tervise teemaline nõustamine: kuidas turvalisemalt narkootikumide tarvitada ja vältida üledoosi; • opioide tarvitavatele inimestele ja nende lähedastele elupäästva ravimi (naloksoon) võimaldamine koos vastava koolitusega, et vältida üledoosidest tingitud surmasid; • puhaste süstalde ja nõelte jagamine; • kasutatud süstalde ja nõelte kogumine ning hävitamine; • kondoomide jagamine ja seksuaaltervise alane nõustamine; • pesemisvõimaluste ja riideabi pakkumine; • infektsioonide ennetamine, varane infektsioonide avastamine (näiteks HIV testimine) ning suunamine arsti vastuvõtule; • motiveerimine ja suunamine sõltuvushäirete ravile ning rehabilitatsiooniteenustele.

	<p>Apteegis osutatav teenus hõlmab süstimistarvikute väljastamist koos nõustamisega sh tarvikute eesmärgipäraseks ja ohutuks kasutamiseks ning tagastatud süstalde/nõelte utiliseerimist teisi apteegi kliente arvestades võimalikult privaatset.</p> <p>Apteegis on kahjude vähendamine apteegis on teenus suunatud kliendile:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kes ostab süstimistarvikuid narkootikumide tarvitamiseks; • kelle käitumuslike tunnuste põhjal võib oletada, et ta on narkootikumide tarvitaja; • kes huvitub kesknärvisüsteemi mõjuvatest käsimüügi-preparaatidest (nt pseudoefedriin, kodeiin jm) või ostab neid suures koguses ja sageli; • kes pöördub ise apteegitöötaja poole narkootikumide tarvitamise teemal.
Nõuded personalile	Kahjude vähendamise täiendkoolituse ja jätkukoolitusi läbinud proviisor või farmatseut.
Nõuded ruumidele	<p>Teenuse osutamise kohaks on apteegi müügisaal või apteegis selleks kohaldatud spetsiaalne ruum. Teenuse osutamine peab toimuma privaatset, arvestades teiste apteegiklientide teenindamise vajadust ning võimalusel kliendi eelistusi.</p> <p>Võimaluse korral osutatakse kliendi soovil talle teenust teenuse osutamise koha ruumides asuva eraldiseisva kiirteenuspunkti (kiirkassa) kaudu või suunatakse klient ruumides asuvasse nõustamiskabinetti. Ööpäevaringse apteegiteenuse korral on lubatud teenust osutada ka läbi välisukse ava, mille kaudu on võimalik teostada süstlavahetust (nt öhtu- või öötundidel).</p>
Nõuded varustusele	<p>Teravad ja torkivad ohtliku jäätmed kogutakse apteegis ainult spetsiaalsetesse kollastesse torkekindlatesse teravate ja torkivate jäätmete konteineritesse. Konteinerid peavad olema märgistatud nii, et oleks selgelt arusaadav, et sinna kogutakse süstlaid.</p> <p>Kliendid sisestavad teravad ja torkivad esemed ise ohtlike jäätmete konteinerisse või toovad apteeki juba suletud teravate ja torkivate esemete konteinerid. Apteegitöötaja seda ei tee.</p> <p>Teravaid ja torkivaid esemeid (ohtlikke jäätmeid) tuleb alati apteegis käidelda äärmise ettevaatlikkusega, kasutades nii esemetega kokkupuutel kui spetsiaalsete konteinerite käitlemisel alati torkekindlaid kaitsekindaid (alati mõlemas käes) ja kaitsepõlle ning järgida üldisi ohutusnõudeid.</p>

	<p>Ohtlike jäätmete kogumiseks on kehtestatud järgmised nõuded:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ohtlikud jäätmed tuleb koguda liigiti, muudest jäätmetest eraldi. • Kasutatud süstlad, kui teravad ja torkivad jäätmed, tuleb asetada raskesti läbitorgatavast materjalist valmistatud suletavasse kanistrisse, millel on markeering "Teravad ja torkivad jäätmed". Pakendi kaal ei tohi ületada 15 kg. Pakendile tuleb märkida peale jäätmete koguja (apteek) ja pakkimiskuupäev. • Ohtlikud jäätmed tuleb üle anda vastavat litsentsi ja jäätmeluba omavatele jäätmekäitlusettevõtetele. • Ohtlike jäätmete valdaja (apteek) vastutab nende turvalise hoidmise eest kuni jäätmete vastuvõtmiseni jäätmekäitlusettevõtte poolt. • Organisatsioon, mis tegeleb ohtlike jäätmetega, on kohustatud andma järelevalveametnikule informatsiooni ohtlike jäätmete hoidmise ja käitlemise kohta. • Ohtlike jäätmete kogumist reguleerivad juhised peavad olema apteegis nähtavas kohas, juhises peab olema fikseeritud ohtlike jäätmete äraveo kord.
<p>Teenuse kestus ja teenuse pakkumise info levitamine</p>	<p>Teenust osutatakse vastava apteegi lahtiolekuajal. Teenuse pakkumise asukoht ning lahtiolekuajad peavad olema kindlaks määratud ning klientideni peab sellekohane info jõudma läbi teiste kahjude vähendamise teenuste osutajate, narkootikumide tarvitajatele teenuseid osutavate asutuste ja läbi täiendavate kanalite (nt sotsiaalmeedia).</p>
<p>Teenuse kirjeldus</p>	<p>Apteegis osutatavad kahjude vähendamise teenused:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ lühinõustamine sh süstalde korduvkasutamisest ja jagamisest tingitud tagajärgede ennetamisalane nõustamine, ohutuma süstimise ja üledooside alane nõustamine, seksuaaltervise nõustamine, kaasuvate ravimi kõrvaltoimete osas nõustamine; ▪ süstalde nõelte ja muude süstimistarvikute väljastamine; ▪ kasutatud süstalde ja nõelte kogumine ning hävitamine ▪ kondoomide ja libestite väljastamine ning vajadusel kasutamise õpetamine; ▪ infomaterjalide väljastamine sh tervishoiu- ja sotsiaalteenuste kohta. <p>Süstlavahetuse teenuse osutamise põhimõtted:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ kliendilt küsitakse narkootikumide tarvitamise kohta ning antakse nõu ohutuma tarvitamise kohta lähtudes tema riskikäitumisest, nõustamiseks vajalik teabe saavad apteekrid täiendõppes; ▪ apteegi töötaja soovib kliendi uimastitarvitamisest lähtuvalt, millises suuruses süstlaid ja nõelu oleks

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ soovitatav kasutada, kuid lõpliku otsuse, milliseid süstimisvahendeid ja millises koguses ta vajab, teeb klient ise; ▪ juhul kui klient ei tagasta mitte ühtegi kasutatud süstalt või nõela, saab klient alati kaasa puhtad süstlad ja nõelad talle vajalikus koguses; ▪ süstimisvahendeid andes tuletab töötaja kliendile meelde, et kasutatud süstlad ja nõelad tuleb tagastada.
Dokumenteerimine	Juhul kui apteek osutab teenust koostöös riigiga, on teenus küll anonüümne, kuid apteegi töötaja registreerib iga kliendi teenindamise elektroonses süstlavahetuse ja nõustamise infosüsteemis vastavalt kliendile osutatud teenusele.
Täiendavad tegevused: Standardsed ennetusabinõud	<p>Apteegis peavad olema kehtestatud täiendavad ennetusabinõud, milleks on infektsioonikontrolli meetod, mille järgi tuleb kõikide inimeste verd ja teisi kehavedelikke käsitleda kui HIVd, HBVd, HCVd või muud verega levivat nakkustekitajat sisaldavat vedelikku. Nõuete eesmärk on vältida otsest töötaja naha ja limaskestade kontakti teise isiku verega, kõikide kehavedelikega (sõltumata nende veresisaldusest), kahjustunud nahaga ja limaskestadega.</p> <p>Standardseteks ennetusabinõudeks on:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ B-hepatiidi vastane immuniseerimine enne tööle asumist; ▪ kontakti vältimiseks vere või teiste kehavedelikega, kaitseriiete ja -vahendite kasutamine (kindad, kitlid, kilepõlled, suu-ninamaskid, näokaitse/kaitseprillid). ▪ kätepesu ja desinfektsioon pärast kaitsevahendite eemaldamist; ▪ ohutud töömeetodid (teravate vahendite vältimine, nõeltele kaitsekestade tagasiasetamise vältimine jne); ▪ töökeskkonna puhtuse säilitamine – verega ja teiste kehavedelikega saastumise kohene likvideerimine; ▪ saastunud jäätmete (eriti teravate-torkavate vahendite) asjakohane kogumine; ▪ nahavigastuste katmine veekindla plaastriga enne tööülesannete täitma asumist.